

Shoxista Mahmudova,

Alfraganus University Sharq filologiyasi kafedrası o'qituvchisi

E-mail: shohistaxon.mahmudova@gmail.com

ORCID: 0009-0003-1095-1723

Tel: (90) 321 15 36

Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti professori, f.f.d. N.A.Jabborov taqrizi asosida

INTERPRETATION OF THE IMAGE OF THE CREATOR IN THE STORIES OF SHUKUR KHOLMIRZAEV

Annotation

This scientific article presents an artistic interpretation of the image of today's Creator, examines in detail psychologism and its features, which occupy an important place. Creative people draw conclusions about life on paper based on thinking, intelligence, and a strong emotional impression. Therefore, the worldview and spiritual energy of the writer penetrates into every living work. Sh. Based on the psychological method, we analyzed the images of the Creator depicted in the stories of Kholmirezhev, and traced to what extent the image of the Creator is depicted in these works, the techniques of using the portrait by the writer, the worldview of the hero, the nature and influence of social conditions, the social environment in the formation of these characters, to what extent the image of the Creator is depicted in the prose of the period of independence. Revealing the character of the heroes of the story, the writer gives a picture of the social environment and social conditions. He evaluates the influence of the social environment on the creative worldview in different ways.

Keywords: creativity, talent, character, portrait, psychology, image, thinking, style, monologue.

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ОБРАЗА СОЗДАТЕЛЯ В РАССКАЗАХ ШУКУРА ХОЛМИРЗАЕВА

Аннотация

В настоящей научной статье представлена художественная интерпретация образа сегодняшнего Творца подробно рассматривается психологизм и его особенности, занимающие важное место. Творческие люди делают выводы о жизни на бумаге на основе мышления, интеллекта, сильного душевного впечатления. Поэтому в каждое живое произведение проникает мировоззрение, душевная энергия писателя. Ш. На основе психологического метода мы проанализировали образы Творца, изображенные в рассказах Холмирзаева, и проследили, в какой степени в этих произведениях изображен образ Творца, приемы использования портрета писателем, мировоззрение героя, характер и влияние социальных условий, социальной среды в формировании этих персонажей, в какой степени образ Творца изображен в прозе периода независимости. Раскрывая характер героев повести, писатель дает картину социальной среды и социальных условий. По-разному оценивает влияние социальной среды на творческое мировоззрение.

Ключевые слова: креатив, талант, характер, портрет, психологизм, образ, мышление, стиль, монолог.

SHUKUR XOLMIRZAYEV HIKOYALARIDA IJODKOR OBRAZI TALQINI

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada bugungi kunda ijodkor obrazining badiiy talqinida psixologizm va uning xususiyatlari muhim o'rin tutishi borasida atroflicha fikr yuritilgan. Ijodkor ahli tafakkur, aql, kuchli ruhiy taassurot asosida hayot haqidagi xulosalarni qog'ozga tushiradi. Shuning uchun har bir tirik asarga yozuvchining dunyoqarashi, ruhiy quvvati singib ketadi. Sh. Xolmirzayev hikoyalarida tasvirlangan ijodkor obrazlarini psixologik metod asosida tahlilga tortdik va bu asarlarda ijodkor obrazi qay tarzda tasvirlanganligi, adibning portretidan foydalanish uslublari, qahramon dunyoqarashi, xarakteri va bu xarakterlarni shakllanishida ijtimoiy sharoit, ijtimoiy muhit ta'siri qay darajada ekanligini, mustaqillik davri nasrida ijodkor obrazi qanday qiyofada tasvir etilganligini kuzatdik. Hikoya qahramonlari xarakterini ochishda adib ijtimoiy muhit va ijtimoiy sharoit tasvirini beradi. Ijtimoiy muhitning ijodkor dunyoqarashiga ta'sir etishini turlicha baholaydi.

Kalit so'zlar: ijodkor, iste'dod, xarakter, portret, psixologizm, obraz, tafakkur, uslub, monolog.

Kirish. Zamonaviy adabiyotshunoslikda muammo markaziga Inson va uning ichki kechinmalarini tasvirlash yuqori cho'qqiga ko'tarildi. Holbuki, birinchi planga shaxs muammosining chiqishi, inson ruhiyatiga qiziqishning ortishi, urushlar, inqirozlar, gumanitar halokatlar xarakteri bilan shartlanadi; ikkinchidan, adabiyot va adabiyotshunoslikning "erkinlashganligi", mustabid tuzumdagi g'oyaviy yo'l-yo'riqlarga qaram emaslik o'tgan asrning so'nggi choragida ijod qilgan yozuvchilar asarlarida inson ichki olami tasvirining barcha go'zallik va teranliklarini yangicha, butun va to'laligicha talqin qilish imkonini berdi.

Shu nuqtayi nazardan qaraganda, Sh. Xolmirzayev hikoyalarida qo'llanilgan badiiy psixologik usullar majmui alohida e'tiborga molik. Uning ijodiy meroslari bo'yicha tadqiqot olib borganlarning aksariyati, g'oyaviy aniqlik berish maqsadida bo'lsa kerak, odatda yozuvchi nasrining aynan qahramonlar ruhiy dunyosining tasviri yangicha ijodiy eksperimentlar, usul va izlanishlar maydoni vazifasini o'tagan edi. Ijodkorda inson ruhiyatidagi bo'hronlar, tebranihlar ular ijodida estetik jihatdan yuksak va mazmundor qatlamni hosil qildi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Adabiyotshunoslik sohasida psixologizmning mazmun-mohiyati, tarixiy taraqqiyoti, ahamiyati haqida ko'plab tadqiqotlar amalga oshirilgan, ilmiy asarlar chop etilgan. Ammo N.G.Chernishevskiy, L.N.Tolstoy kabi yozuvchilar hamda S.G.Bocharov, A.N.Iezuitov, A.P.Skaftimov, L.Ya.Ginzburg, V.V.Kompaneets, A.B.Yesin, V.Xalizev, H.Umurov kabi olimlar ko'plab ilmiy izlanishlar olib bordilar. Ta'kidlash joizki, bu boradagi tadqiqotlarda terminologiyaga oid tortishuvlar muammosi ko'zga tashlanadi.

Chunonchi, "badiiy psixologizm" tushunchasi bilan bir qatorda "psixologik tahlil", "psixologik nasr", "qalb dialektikasi" kabi terminlar keng qo'llaniladi. Ba'zi olimlar faqat psixologizmning usuli, tarixiy ildizlariga to'xtalishsa-da, uning asl ma'nosi, tub mohiyatini chetlab o'tishgandek taassurot qoldiradilar.

XX asr adabiyotida psixologizm nafaqat qahramon ichki dunyosini yoritish vositasi, balki "syujetni belgilovchi va struktura hosil qiluvchi ta'sirchan omil" (N.Leytes) sifatida ham o'z ahamiyatini saqlab qola oldi; qahramon ruhiyatini uning "botiniy fursatlari" (Kolobayeva) orqali aniqlash usullari o'z tasdig'ini topmoqda.

A.B.Yesin fikricha, psixologizm bu: "Aql va his-tuyg'ularni yetarlicha to'liq, mufassal shaxsiy xayoliy dardlarini badiiy adabiyotning o'ziga xos vositalar yordamida teran va chuqur tasvirlashdir"[1]. A.B.Yesinning ushbu fikridan ko'rinadiki, psixologizm – bu o'ylab topilgan shaxs (badiiy personaj) hislari, fikrlari, kechinmalarining badiiy vositalar yordamida batafsil,

ko'lamdor va chuqur ifodalanishidir. V.V.Kompaneets fikricha, "Psixologizmning rivojlangan asosi bu - inson barcha his-tuyg'u, aql-idrok doirasi bilan o'zini o'rab turgan dunyo hodisalarining serqirra, murakkab, hissiy va intellektual doirasini, ichki dunyosini, ko'p tomonlama o'zaro bog'liqligini ichki dunyo orqali bilishning badiiy kalitidir"[2].

U o'zining "Badiiy psixologizmning tadqiqot muammolari" maqolasida mazmun jihatdan aynan sinonim bo'lmaydigan ikki tushunchaga "psixologizm" va "psixologik analiz"ga ajratadi. Psixologizm tushunchasi psixologik tahlil tushunchasiga nisbatan kengroq tushunchadir va u asarda muallif psixologiyasi ifodasini o'z ichiga oladi. Maqola muallifi: "Asarda psixologizm mavjud bo'lishi lozim yoki bo'lmasligi masalasini yozuvchi hal qilmaydi", deb ta'kidlaydi. Psixologik tahlil ham o'z navbatida ob'ektga yo'naltirilgan qator vositalarga ega. Bu yerda esa badiiy asar muallifining ongli ko'rsatmasi hozir bo'ladi. Psixologik tahlil orqali bu muammo yechiladi. Professor Hotam Umurov ta'biri bilan aytganda, "... tashqi muhit xarakter ichki dunyosida qo'zg'alishlar, zilzilalar, kechinmalar o'yg'otgani kabi, bu ichki dunyoning murakkab "sirlari" xarakter, xatti-harakatlarni asoslashga, boshqarishga, tashqi muhit rivojiga turkib beradi"[3].

Tadqiqot metodologiyasi. Tarixiy o'zgaruvchan fenomen sifatida psixologizmning idrok qilinishi uni o'rganishda ham bo'lakcha yondashuvlarni, eng avvalo, ilmiy tekshirishda qiyosiy-tarixiy, biografik, struktural, germeneytik metodlarning muhim ekanligini, maqsadga qaratilgan sintezni, muammoni bir butun holda tekshirishni talab qiladi.

Binobarin, "Badiiy psixologizm bu qahramonlarning g'oyaviy-ruhiy izlanishlarini o'zida mujassam etgan badiiy shakl, inson xarakterining shakllanishini, shaxs dunyoqarashidagi asoslarini adabiyot tomonidan o'zlashtirilish shaklidir. Psixologizmning ma'rifiy-muammoviy va badiiy qimmatini, eng avvalo, shunda ko'rinadi"[1].

Ammo, baxtga ko'ra, psixologizm adabiyotni tark etmadi. Bunga XX asrning ko'plab yirik yozuvchilari ijodi guvohlik berib turibdi.

Inson ruhiyatini ochishda san'atkor mahoratining, mas'uliyatining o'rni to'g'risida A.Qahorning o'zi shunday yozgan edi: "Psixologizm - kishilarning ichki dunyosiga, ularning latif-zarif tomonlari va go'zalligiga yaxshi e'tibor qilish to'g'risida jiddiy o'ylab ko'rish fursati yetdi. Bu yozuvchilik mahoratining eng muhim jihati"[4]. Qahramon hayoti davomida ko'rgan kechirganlaridan xulosa chiqarib, odamlardan begonalashib boradi. Asrlar mobaynida yechimini topmagan masalalardan charchagan paytlari "o'ziga qamalib olgisi" keladi. Xuddi shu yerda tasvirlanayotgan barcha voqea-hodisalar ruhiylashadi va ruhiy tahlil foydasiga ishlaydi. Qahramon ichki dunyosi ziddiyatlar, tangliklar, azob-og'riqlardan iborat ruhiy holatlar, og'ir kechinmalar orqali tasvirlanadi.

Tahlil va natijalar. Bugungi XXI asr qissa va hikoyachiligida ijodkor ruhiyatining betakror, tizginsiz, jo'shqin va tushkin iztiroblarini tasvirlash yozuvchilarning asl maqsadiga aylandi. Jumladan, Sh.Xolmirzayevning "Yozuvchi", "Bulut to'sgan oy", "Quyosh-ku falakda kezib yuribdi" hikoyalarida ijod dardiga yo'liqqan insonning qalb iztirobi, orzu-armonlari tasvirlanadi. Xo'sh, ijodkor kim o'zi? Ijodkor - rassom, ijodkor - haykaltarosh, ijodkor - bastakor, ijodkor - yozuvchi... Ular inson ruhiyatidagi kishi ilg'amas his-tuyg'ularni, dard, iztirob, quvonch va baxtni nozik tasvirlar orqali ifodalovchi san'atkorlardir. Har qanday ijod - faoliyat, ammo har qanday faoliyat ijod bo'lavermaydi. Hayotda ijodkorlik tafakkuri, tuyg'usi barq urgan kishilar faoliyati - ijod. Ijodkorlik ularning yashash tarzi. Shu bois, biz ijodkorlarni doimo kuzatish, tahlil qilish, ular to'g'risida ma'lum xulosaga kelishda, ilhom og'ushida, ma'naviy va jismoniy bezovtalikda ko'rishga odatlanib qolganmizki, ularning nafaqat asarlari, balki iste'dodi, ijodiy kamoloti, dunyoqarashi, ideali, madaniy saviyasi, turmush tarzi, shaxsiy fazilatlarini mudom kitobxonni qiziqtirib kelmoqda.

Shuning uchun ham ijod tabiati, ijod psixologiyasi, ijtimoiy jarayon, ijodkor shaxsi kabi masalalarni tahlil qilishga bo'lgan e'tibor tobora ortib bormoqda.

Badiiy asarning asosiy mazmunini kitobxoniga yetkazishda, qahramonlar ruhiyatini ochishda adib psixologizmni ochib berishda bevosita yoki bilvosita kabi usullardan foydalanadi.

"Personaj o'y-kechinmalari, his-tuyg'ularining ichki monolog, ong oqimi tarzda yoki muallif tilidan o'ziniki bo'lmagan avtor gapi bayon qilinishi psixologik tasvirning bevosita shakli hisoblanadi. Asarda personaj ruhiyatining, uning xatti-harakatlari, gap-so'zlari, yuz-ko'z ifodalari, mimikasi, undagi fiziologik o'zgarishlarni ko'rsatish orqali ochib berilishi bilvosita psixologik tasvirdir"[5].

Psixologik tahlilni xarakterlarni tasvirlashning ichki (ichki monolog, xotira va tasavvur obrazlari) va tashqi (muallif nutqi, mimika va psixikaga doir boshqa tashqi ko'rinish holatlarning hissiy o'ziga xosligini namoyon qilish) formalariga ajratish mumkin. Umumiy aytganda, yozuvchi hisslarning obyektiv kechish jarayoniga xalaqit bermasdan, qahramon ichki dunyosida kechayotgan tebranishlarni ifodalaydi.

Badiiy adabiyotda qahramon qiyofasini yaratish san'ati o'ziga xos an'anaga ega. Qadim zamonlardan buyon qahramonlar ichki dunyosidagi bo'hronlarni, ruhiyatidagi o'zgarishlarni tahlil qilishda adiblar portretidan ham foydalanib kelishadi. Ba'zi ijodkorlar asarni portret tasviridan boshlasalar, boshqalari keyinroq portretga murojaat qilishadi. Demokimizki, portret chizilmagan birorta epik asar yo'q. Faqat portret xarakter mohiyatini ochishga, ichki dunyosiga razm solishga xizmat qilsagina, o'z o'rnida berilgan hisoblanadi.

Sh.Xolmirzayevning 80-90-yillardagi ijodiga xos xususiyat o'z asarlarida INSONNI tasvirlashni bosh maqsad qilganida ko'rinadi. U ijodkorlarni, avvalo, inson sifatidagi fazilatlarini qadrlaydi. Shuning uchun "Yozuvchi" hikoyasida Odil Yoqubovni ijodkor, adib sifatidagi qiyofasini ochmaydi, balki uni oddiy, beg'ubor, shu bilan birga mag'rur, qo'rqmas inson qiyofasida tasvirlaydi. Sh.Xolmirzayevning "Yozuvchi", "Bulut to'sgan oy", "Quyosh-ku falakda kezib yuribdi" hikoyalaridagi ijodkor obrazlarini ichki dunyosini ochishda bilvosita portretidan ma'lum darajada foydalanadi. Masalan, "Yozuvchi" hikoyasida Odil Yoqubovning tashqi qiyofasini bir o'rinda chizmaydi, balki uni hikoya matniga sochib tashlaydi. Bir o'rinda u Odil Yoqubovning portretini shunday chizadi: "Oqi ko'paygan siyrak sochi boshiga yopishib qolganay, tolasini qimirlatmaydi"[6]. Bu holat, ya'ni sochini tolasini qimirlatmaydi, qahramonning qat'iyatli, irodasi mustahkam inson ekanligini ifodalasa, boshqa bir o'rinda esa: "Shunda yo'lka adog'ida boshiga oqqina qiyiqni chandib olgan, devqomat otam ko'rinadi. Yanoqlarining kengligi bilan Odil akaga o'xshab ketadi"[6], deb qahramonni tashqi qiyofasini chizib beradi.

Yozuvchi badiiy asar qahramonining ruhiyatini yaqqolroq, tabiiyroq ochish maqsadida ichki monologdan foydalanadilar. Ichki monolog - badiiy asarda personajning o'z-o'ziga qaratilgan nutqi bo'lib, mohiyat e'tibori bilan qahramon ichki dunyosini ko'rsatishga xizmat qiladi.

Sh.Xolmirzayevning "Quyosh-ku falakda kezib yuribdi" hikoyasi qahramoni birinchi shaxs tilidan hikoya qilingani uchun portretidan foydalanmaydi. Ijodkor qiyofasini berish uchun ichki monologdan foydalanadi. Bunga quyidagi satrlarni keltirishimiz mumkin: "Men hayotni yaxshi ko'rardim. Vassalom! Boricha: butun tovlanishlari, hatto fojealari bilan... Ana shu hayotdan ko'ngil sovudi-da, birodar! Sotsializmning barbod bo'lganiga achinmayman. Biroq u bilan birga mening ham

nimalarimdir barbod bo'lganiga aminman: men inongan qadriyatlar puchga chiqdi... Go'yoki bugungi kungacha behudaga yashagan ekanman..."[7]. Mana bu o'y-kechinmalar ijodkorni hayoti davomida ishonib kelgan e'tiqodi bir sarob bo'lib qolganligi uchun qalban ozor chekadi. U yolg'izlikka ko'miladi. Qissadagi ijodkor o'zini-o'zi taftish qiladi. Qissa ijodkorining psixologiyasi monolog-taftish orqali ochib beriladi. Ijodkor bir davrdan ikkinchi bir davrga o'tishda psixologik qiyaladi. U yashash uchun maqsad izlaydi. Davrga nisbatan ichki bir norozilik uyg'onadi: "Xayriyat, eng so'nggi kitobimga uch-to'rt so'm qalam haqi tekkan edi... Ha so'nggi kitobimga!.. Ha-da: shu narsalar ham ta'sir etgandi-da menga... Ma'naviyatning qadri shunchalar tushib ketadimi?"[7]. Ijodkor hikoya so'nggida Zumradning gaplaridan yashashdan maqsadini qayta tiklab oladi. Ya'ni inson qandaydir tuzumlarga ishonib yashash emas, balki borliqni, insoniyatni sevib yashashi kerakligini uqtiradi.

XIX-XX asrlar adabiyotida psixologizmning shiddat bilan tiklanishi va qaror topishining chuqur madaniy-tarixiy sababi bor. Bu esa yangi zamon kishisida o'z-o'zini anglashga bo'lgan kuchli ehtiyoj bilan bog'liq. Zamonaviy falsafa ongni "o'zini o'zi amalga oshiradigan" va "o'zini o'rganadigan" ongga bo'lib o'rganadi. So'nggisini o'zini o'zi anglash deb nomlashadi. O'zini o'zi anglash "o'ziga qaytish hodisasi"dan iborat refleksiya (o'z ruhiy holatini tahlil qilish) ko'rinishida amalga oshadi.

Bizning davrimizga kelib psixologizm qator badiiy asarlar qiyofasida o'zining yangi va alohida ko'rinish bilan aks etmoqda.

Yuqoridagi fikrlarda ta'kidlanganidek, psixologizm masalasi mohiyat e'tibori bilan umumiy xarakterga ega. Unda obyekt va subyekt chambarchas aloqador, shu bilan birga subyektning roli katta.

Badiiylik – san'atning ham joni, ham ruhi ekan, uni yuzaga keltiruvchi asosiy vositalardan biri badiiy obrazdir. Badiiy obraz tasviriylik, aniqlik, jonlilik, umumlashtiruvchi xarakter, asar g'oyasini tashuvchiligi kabi xususiyatlarga ega.

O'zbek nasrida psixologizmning chuqurlashuvi, qahramon ruhiyatining tubsi va qorong'u qatlamlariga nazar tashlash, inson umrining mazmun-mohiyati haqida turli ko'rsatma va yo'riqlardan xoli chuqur mulohaza yuritish, nazdimizda, o'tgan asrning so'nggi choragida yuz berdi. Adabiyotimiz taraqqiyotining ayni shu kezlarda psixologizm deb ataladigan alohida sifatga ega psixologik asarlar shakllana boshladi: "... Asarlarda nasrning nazm tomon siljib borishi – ruhiyat olamini aks ettirishi, qiyos, ramzlarning noziklashuvi, moddiy tushunchalar tuyg'usini yengib, ruhiy-ma'naviy tasavvurlar olamidan muhim o'rin egallashi singari belgilar" bo'y ko'rsatdi.

Ijodkor ahilda yana bir g'ayritabiiy odat borki, ular faqat yolg'izlikka ko'milib yashashni xohlashadi. Ijodkorning atrofida barcha do'st-birodarlari, qavmu qarindoshlari, oilasi bo'lsa ham, u o'zini hamisha yolg'iz his etadi. U faqat o'z qalbi, yuragi bilan do'stlashadi. Sh.Xolmirzaevning "Quyosh-ku falakda kezib yuribdi" hikoyasidagi ijodkor obrazi Quadrat aka ham hayotning ma'nisizligi haqida, o'zining yolg'izligi haqida gapiradi: "Atrofga qara, - dedim o'zimga-o'zim, - hamma jonivorlar juft-juft! Sen esa – yolg'izsan! Sening hayoting – notabiiy hayot..."[7], – deb o'kinadi. "Bulut to'sgan oy" hikoyasidagi asosiy qahramon Quvvatjonning hayot haqidagi qarashlari esa shunday edi: "Men esam ularning sasini eshitib, o'zlarini kuzatib zavqlanar hamda totli bir xo'rsinish bilan Buddaning mashhur so'zini bot-bot eslar edim: "Inson har qancha baxtsiz bo'lsayam, yorug' olamni ko'rib turganidan xursand bo'lish kerak. Chunki uni ko'rmasligiyam mumkin edi". Keyin esa o'zimizning Muhammad payg'ambar hadislaridan birida insonning boshiga tushguvchi barcha og'irliklar, qalbini larzaga soluvchi iztiroblar Alloh taolo tarafidan bandasini sinash uchun berilajagi, illo bandasi shularga-da shukrona qilsa, farovon kunlarningu qalbni xushnud etuvchi quvonchlarning qadriga ko'proq yetishi haqida xabar berganlarini esladim. Qolaversa, bu ikki hikmat – menga tasalli, quvvat berguvchi "hamrohlarim" edi"[7]. Demak, mana bu so'zlar muallifning hayot davomidagi buyuk hikmatlar ekanligini anglaymiz va bu hikmatlar muallifning hikoyadagi obrazi Quvvatjon tilidan aytiladi.

Xulosa qilib aytganda, hikoya qahramonlari xarakterini ochishda adib ijtimoiy muhit va ijtimoiy sharoit tasvirini beradi. Ijtimoiy muhitning ijodkor dunyoqarashiga ta'sir etishini turlicha baholaydilar. Sh.Xolmirzaev hikoyalarida ijodkor obrazini davr muhitiga emas, balki inson birinchi planga chiqadi. Barcha ko'rguliklarga insonning o'zi sababchi ekanligini uqtiradi.

Ijodkorlar ruhiyatiga va ijod jarayoniga XX asr ijtimoiy muhitning ta'siri yaqqol sezilib turadi. U bu ruhiy azobdan qutulish yo'llarini izlay boshlaydi va adibning ongli yangilanish sari qadam qo'yishiga sababchi bo'lgan kuchlarning ta'siri tasvirlanadi. Mana shu xususiyat bilan ular XX asr ijodkor obrazlaridan farq qiladi. U endi mustaqillik davri ijodkorlarining badiiy qiyofasi sifatida bo'y ko'rsatadi. Mustaqillik davrida adibning onggi ham yangilana boshlaydi, qalblarida yashashga bo'lgan umid tug'iladi, o'z xatarlarini anglay boshlashadi. Bu esa adibni o'z-o'zini anglay boshlaganidan dalolat beradi.

ADABIYOTLAR

1. Есин А.Б. Психологизм русской классической литературы. – М., 1988.
2. Компанеэ В.В. Художественный психологизм в советской литературе (1920-е годы.) – Т., 1980. – С. 113.
3. Умуров Х.И. Сайланма. Биринчи жилд. Рисолалар. – Т.: Фан, 2007. – Б. 42.
4. Қаҳҳор А. Асарлар. 6 томлик, Т. 6. – Т., 1971. – Б. 277.
5. Курунов Д. Адабиётшуносликка кириш. – Тошкент.: Халқ мероси. 2004. – Б.70.
6. Холмирзаев Ш. Сайланма. – Тошкент: Шарқ, 2005. – Б. 351.
7. Қўшжонов М. Абдулла Қаҳҳор маҳорати. – Тошкент: Адабиёт ва санъат, 1988. – Б. 20.
8. www.zitata.com/jorj_orewel. P.8
9. Ilin Ye.P. Psixologiya tvorchestva, kreativnosti, odarennosti. – Piter, 2009. – S.35
10. Каримов Н., Мамажонов С., Назаров Б., Норматов У., Шарафидинов О. XX аср ўзбек адабиёти тарихи. – Т.: Ўқитувчи, 1999. – Б. 66.
11. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2000.
12. Mahmudova Sh.A. Artistic psychologizm in uzbek literature of the twentieth century// Omega science. – Kirov,2019. <https://os-russia.com/arh-conf>
13. Mahmudova Sh. A. Ijodkor obrazining badiiy talqinida psixologizm. – Finland, 2023. – B. 544. International Journal of Education, Social Science & Humanities. Finland Academic Research Science Publishers . Volume-11| Issue-11| 2023 Published: |22-11-2023| <https://doi.org-10.5281-zenodo.10116351>